

67-72-1042
17.12.2020р.

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, доцента
КОМАРНИЦЬКОЇ ГАННИ ОМЕЛЯНІВНИ
на дисертаційну роботу **БУДЗА ОЛЕГА ФЕДОРОВИЧА**
«Розвиток управління митним обслуговуванням підприємств»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 292 - «Міжнародні економічні відносини»
(галузь знань 29 - «Міжнародні відносини»)

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК З НАУКОВИМИ ПРОГРАМАМИ, ПЛАНАМИ, ТЕМАМИ

Сучасний етап домінування глобалізаційних та інтеграційних процесів у світі формує вагомі перспективи для виходу вітчизняних суб'єктів господарювання на міжнародні ринки. Зовнішньоекономічна діяльність зумовлює не лише численні переваги для підприємницьких структур, але й є одним із ключових рушіїв розвитку національної економіки. Ефективність реалізації міжнародних торговельних операцій значною мірою визначається якістю митного обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що спрямоване на забезпечення правомірного митного оформлення продукції при переміщенні через митний кордон країни. В умовах активізування зовнішньоекономічних операцій відбувається й динамічний розвиток митної сфери, що зумовлює урізноманітнення та зростання кількості суб'єктів митного обслуговування. Мова йде не лише про митні органи та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а й широкий спектр митних посередників, митні асоціації, торгово-промислові палати, громадські ради та інші спеціалізовані організації митного профілю. Незважаючи на євроінтеграційні тенденції в Україні, котрі повинні пропагувати сприяння активізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств на засадах спрощення митних процедур, все ще простежуються проблеми у сфері митного обслуговування, котрі не відповідають кращій митній практиці європейських держав. З огляду на усе викладене вище тема дисертаційної роботи Будза О.Ф., що присвячена особливостям розвитку управління митним обслуговуванням підприємств, є актуальною та своєчасною. Підтвердженням актуальності теми дисертаційної роботи є також її відповідність науковому напрямку кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» «Розвиток процесно-структурованого менеджменту в умовах транскордонного співробітництва підприємств» (номер державної реєстрації 0115U001463).

СТУПІНЬ ОБҐРУНТОВАНОСТІ ТА ДОСТОВІРНОСТІ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ, ВИСНОВКІВ І РЕКОМЕНДАЦІЙ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи та публікацій Будза О.Ф. дає змогу стверджувати, що сформульовані автором наукові положення, висновки й рекомендації характеризуються належним рівнем обґрунтованості та достовірності. Це підтверджується одержаними результатами критичного аналізування класичних і сучасних наукових праць вітчизняних та іноземних вчених за проблемами управління, митної та зовнішньоекономічної діяльності, докладним вивченням нормативно-правових джерел, що регулюють митне обслуговування підприємств, влучним використанням широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, адекватним добором та аналізуванням значного обсягу офіційної статистичної інформації щодо стану і тенденцій розвитку митного обслуговування вітчизняних підприємств, успішною апробацією авторських розробок на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, ефективним впровадженням у митній практиці, а також обґрунтованими результатами авторських досліджень.

СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

За структурою дисертаційна робота Будза О.Ф. складається з 2 анотацій на українській та англійській мовах, вступу, 3 розділів, в т.ч. 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-прикладні засади управління митним обслуговуванням підприємств» автором розглянуто та проаналізовано існуючі у науковій, нормативно-правовій та довідковій літературі підходи до трактування поняття «митні послуги» та суміжних із ним понять «митна процедура», «митне оформлення», «митні формальності», «митне забезпечення», «митний режим», тощо, на підставі чого сформульовано авторське тлумачення поняття «митне обслуговування підприємств», а також удосконалено типову модель митного обслуговування підприємств різними суб'єктами (с. 32-50); систематизовано існуючі типи митного обслуговування підприємств та доповнено їхню типологію шляхом введення таких типологічних ознак: за суб'єктом, за рівнем гармонізованості з міжнародними стандартами, за етапами здійснення, за змістом (с. 50-64); удосконалено функціональні підходи до управління митним обслуговуванням підприємств на різних рівнях як конкретної функції менеджменту у цілях забезпечення правомірного, безпечного, оперативного, оптимального та взаємовигідного переміщення товарів через митний кордон держави (с. 64-82).

У другому розділі дисертаційної роботи «Аналізування митного обслуговування підприємств» досліджено чинний стан і тенденції розвитку у сфері управління митним обслуговуванням підприємств (с. 86-100); розвинуто типологію чинників впливу на митне обслуговування підприємств на підставі їхнього розмежування за середовищем та рівнем виникнення, а також ідентифікування максимального широкого переліку чинників в межах кожного виокремленого рівня (митних органів, митних посередників, спеціалізованих організацій митного профілю та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) (с. 100-124); виконано дослідження впливу пріоритетних чинників на якість митного обслуговування на прикладі вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності із використанням методу поєднувального аналізу та обґрунтовано його результати (с. 125-143).

У третьому розділі дисертаційної роботи «Удосконалення управління митним обслуговуванням підприємств» удосконалено модель стратегічно-тактичного планування митного обслуговування підприємств, що забезпечує врахування інтересів ключових стейкхолдерів у митній сфері (с. 146-164); удосконалено модель організування митного обслуговування підприємств на засадах обґрунтування логічної послідовності реалізації базових стадій щодо підготовчого, попереднього, основного та завершального митного обслуговування відповідно до норм чинного законодавства (с. 165-179); розроблено метод діагностування підприємств-претендентів на отримання статусу авторизованого економічного оператора (с. 180-203).

Сформульовані дисертантом висновки і рекомендації логічно випливають із положень дисертаційної роботи. В межах усіх розділів і підрозділів дисертації простежується послідовне та обґрунтоване вирішення наукового завдання щодо розроблення теоретико-методологічної та методико-прикладної бази управління митним обслуговуванням підприємств.

Усе викладене вище свідчить про те, що дисертаційна робота Будза О.Ф. є цілісною завершеною науково-дослідною роботою, яка виконана у логічній послідовності та характеризується зв'язною структурою, науковим стилістичним наповненням та авторською манерою викладення матеріалу.

НАУКОВА НОВИЗНА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ознайомлення з результатами наукових досліджень Будза О.Ф. дає змогу виокремити авторські розробки, які характеризуються науковою новизною:

1. Вперше розроблено метод діагностування підприємств-претендентів на здобуття статусу авторизованого економічного оператора, який дає змогу здійснити кількісне оцінювання відповідності суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності встановленим критеріям у вітчизняній та міжнародній нормативно-

правовій базі щодо отримання сертифікатів авторизованого економічного оператора на спрощення митних процедур та/або щодо надійності і безпеки. В межах запропонованого методу автором обґрунтовано індикаторно-критеріальне та ідентифікаційно-інтерпретаційне забезпечення цього виду діагностики, що дає змогу ідентифікувати проблеми, котрі перешкоджають здобуттю суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності статусу авторизованого економічного оператора, та розробляти цілеспрямовані заходи щодо їхнього вирішення (с. 186-203).

2. Удосконалено матрицю функціональних підходів до управління митним обслуговуванням підприємств, котра відрізняється полірівневим характером та логічно поєднує управлінські технології на різних рівнях (митних органів, митних посередників, спеціалізованих організацій та установ митного профілю, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) задля досягнення спільної мети щодо забезпечення оперативного й правомірного митного оформлення продукції, що переміщується через митний кордон держави (с. 74-82).

3. Удосконалено модель стратегічно-тактичного планування митного обслуговування підприємств, що забезпечує не лише обґрунтоване формування довгострокових цілей розвитку митного обслуговування із врахуванням інтересів ключових стейкхолдерів у цій сфері, але й розроблення механізмів та інструментів їхнього досягнення у короткостроковій перспективі (с. 155-164).

4. Удосконалено інструментарій організування митного обслуговування підприємств, що ґрунтується на використанні постадійної моделі, котра відображає логічно обґрунтовану послідовність реалізації базових стадій щодо підготовчого, попереднього, основного та завершального митного обслуговування відповідно до норм чинного законодавства, та суб'єктно-рольової моделі, яка репрезентує взаємозв'язки між ключовими суб'єктами митного обслуговування та обґрунтовує максимально можливий спектр виконуваних ними функціональних ролей у цілях розвитку митних операцій (с. 170-179).

5. Розвинуто типологію митного обслуговування підприємств, що формує комплексне уявлення про існуюче різноманіття особливостей, параметрів, форм та схем митного обслуговування підприємств відповідно до норм чинного законодавства на підставі систематизації існуючих ознак розмежування та введення нових типологічних ознак (суб'єкт, етапи, функціональне призначення митного обслуговування, рівень гармонізованості з міжнародними стандартами) (с. 56-64).

6. Розвинуто типологію факторів впливу на митне обслуговування підприємств, що дає змогу ідентифікувати перелік пріоритетних чинників на

різних рівнях (митних органів, митних посередників, спеціалізованих організацій митного профілю, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) та дослідити різні аспекти їхнього впливу на митне обслуговування підприємств на підставі сформованого автором максимально широкого факторного спектра (с. 106-124).

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основні положення дисертаційної роботи Будза О.Ф. впроваджено у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та застосовуються в межах викладання дисциплін «Управління митною діяльністю в умовах євроінтеграції» (для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент») і «Основи управління митною діяльністю» (для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»). Ключові результати дослідження Будза О.Ф., що відображені у дисертаційній роботі, використовуються у діяльності вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності під час взаємодії з митними органами, що дало змогу удосконалити процес їхнього митного обслуговування. Усе викладене вище засвідчує прикладний характер та цінність наукових розробок дисертанта.

ПОВНОТА ВІДОБРАЖЕННЯ НАУКОВИХ ПОЛОЖЕНЬ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЯХ

Теоретико-прикладні положення дисертаційної роботи Будза О.Ф., що містять елементи наукової новизни, повною мірою знайшли відображення у 17 працях автора, серед яких 1 стаття у періодичному науковому виданні інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та/або Європейського Союзу, 7 статей у наукових фахових виданнях України та 9 тез доповідей на конференціях. У виданнях, що віднесені до міжнародних наукометричних баз даних, дисертантом опубліковано 7 наукових праць. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають їх авторові право публічного захисту дисертаційної роботи.

ВІДСУТНІСТЬ ПОРУШЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

У дисертаційній роботі Будза О.Ф. «Розвиток управління митним обслуговуванням підприємств» відсутні порушення академічної доброчесності.

ДИСКУСІЙНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ЗАУВАЖЕННЯ ДО ДИСЕРТАЦІЇ

Серед положень дискусійного характеру та зауважень до дисертаційної роботи слід звернути увагу на такі:

1. При обґрунтуванні елементів типової системи митного обслуговування підприємств (рис. 1.1, с. 42) автор виокремлює сукупність принципів здійснення державної митної справи, котрі викладені у Митному кодексу України (с. 46), а також пропонує перелік спільних для усіх суб'єктів митного обслуговування (митних органів, митних посередників, некомерційних самоврядних організацій митного профілю, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності) принципів, зазначаючи, що переліки принципів для кожного із суб'єктів певною мірою відрізнятимуться (с. 46-47). Доцільно було б розмежувати такі принципи для різних суб'єктів митного обслуговування.

2. В межах типології митного обслуговування підприємств (рис. 1.2, с. 57) за ознакою платності дисертантом визначено платне та безкоштовне митне обслуговування. Поряд із зазначеними типами митних послуг автору варто було б виокремити також змішане митне обслуговування, адже, наприклад, Торгово-промислові палати надають як безкоштовні, так і платні митні послуги.

3. У сформованій типології факторів впливу на митне обслуговування підприємств (рис. 1.3, с. 107) дисертант виокремлює державну митну політику як фактор зовнішнього середовища, тоді як митні органи, що реалізують державну митну політику, віднесено до чинників внутрішнього середовища. Доцільно було б більш ретельно обґрунтувати критерії розмежування зазначених факторів впливу на митне обслуговування підприємств в межах їхньої типології.

4. В межах структурної моделі розроблення стратегії митного обслуговування підприємств на засадах врахування інтересів стейкхолдерів (рис. 3.2, с. 162) перелік принципів формування такої стратегії доцільно було б доповнити принципом досяжності, що логічно впливає із останнього етапу стратегічного планування митного обслуговування підприємств (рис. 3.1, с. 156), який відображає оцінювання досяжності стратегії розвитку митного обслуговування.

5. На рис. 3.3 (с. 171) дисертаційної роботи серед елементів постадійної моделі організування митного обслуговування підприємств автор виокремлює митні правила та принципи митного обслуговування. Доцільно було б визначити відмінність між зазначеними поняття з огляду на їхню семантичну схожість.

6. При формуванні переліку індикаторів управлінсько-облікового характеру для діагностики підприємств-претендентів на одержання статусу

авторизованого економічного оператора (табл. 3.2, с. 192-193) автору доцільно було б більш ретельно обґрунтувати сутність та характер показників, що відображають наявність на підприємстві системи обліку, яка розмежовує продукцію за митним статусом, системи безпеки інформаційно-документальної бази даних та системи ведення дозвільної документації, що полегшило б визначення цих індикаторів.

Зазначені зауваження не применшують теоретичної та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК ПРО ДИСЕРТАЦІЙНУ РОБОТУ

Дисертація Будза О.Ф. на тему «Розвиток управління митним обслуговуванням підприємств» виконана на високому науково-теоретичному рівні, а одержані автором в процесі дослідження результати характеризуються науковою новизною та мають теоретичну і практичну цінність. У дисертаційній роботі розв'язано актуальне наукове завдання щодо розроблення теоретико-методологічної та методико-прикладної бази управління митним обслуговуванням на підприємствах. Дисертація є завершеною самостійною науково-дослідною роботою та відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а також «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167).

Усе вищевикладене дає підстави зробити висновок, що автор дисертаційної роботи Будз Олег Федорович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 – міжнародні економічні відносини (галузь знань 29 – міжнародні відносини).

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

В.о. завідувача кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом

**Львівського національного
Університету імені Івана Франка,**

доктор економічних наук, доцент

